

Banky a bankovní systémy

Martina Sponerová

Co se dnes dozvíte, resp. co budete umět vysvětlit

- Co je to bankovní systém
- Různé podoby bankovního systému
- Co je to banka
- Činnosti bank
- Typy bank
- Co je to centrální banka
 - ČNB
 - Její vlastnosti, funkce
 - Nástroje centrální banky
- RPSN a její využití v praxi

Bankovní systém (= bankovní soustava)

- Soustava tvořená všemi bankovními institucemi na území daného státu, jejich vzájemnými vztahy i vztahy s okolím (např. domácnostmi).
- Čím je ovlivněna funkčnost a správnost jeho fungování
 - Ekonomickým systémem dané země, rozvinutostí finančního trhu, měnovou stabilitou, mírou zapojení země do mezinárodních organizací a také způsobem regulace bankovních aktivit.
- Institucionální složka bankovního systému – banky členěné podle hlavní náplně do několika druhů.
 - Ekonomická a právní vymezení
- Funkční složka bankovního systému – způsob uspořádání vztahů mezi bankovními institucemi v ekonomice (jednostupňový, dvoustupňový bankovní systém).

Různé podoby bankovního systému

- Jednostupňový vs. dvoustupňový
- **Univerzální model vs. model odděleného bankovníctví**
 - Univerzální model
Výhody vs. nevýhody
 - Oddělené bankovníctví
Výhody vs. nevýhody
- Na základě otevřenosti vůči zahraničním bankám:
 - Vysoce otevřený vs. málo otevřený
- Pobočkový vs. unitární vs. propojený bankovní systém

Bankovní soustava v ČR

- Dvoustupňová
 - CB
 - Ostatní banky – obchodní, investiční, hypoteční, spořitelny,...
- Univerzální model
- Pobočkový model
- Otevřený model
 - Celkem 49 bank a poboček (včetně stavebních spořitelen)
Podle záznamů ČNB (údaje platné k 19.10.2020):
 - 10 bank s rozhodující českou účastí,
 - z toho 2 banky se státní účastí, 8 s rozhodující českou účastí
 - 14 bank s rozhodující zahraniční účastí,
 - 25 poboček zahraničních bank
 - Zajímavost - Slovensko s polovičním trhem má 31 bank a poboček

Zajímavost – je banka česká nebo zahraniční

– 10 „českých“ bank:

– **Pouze 4 z nich ryze české**

ČEB, ČMZRB – vlastněné z majoritní většiny státem

Fio banka – soukromá

Banka Creditas – soukromá

– U dalších je problém – víte jaký?

Je u nich uváděn jako rozhodující vlastník český subjekt, tzn., že podíl domácího vlastníka na základním kapitálu je vyšší než 50%, **jenže**:

J&T Banka – jediným akcionářem je J&T FINANCE GROUP SE, která skutečně je zapsaná v českém obchodním rejstříku, jenže dále spadá do **slovenské** skupiny J&T podnikatele Tkáče

Stavební spořitelna České spořitelny – z 95% vlastněna Českou spořitelnou, jenže ta je součástí **rakouské** Erste Group

Modrá pyramida stavební spořitelna – jediným vlastníkem je KB, v té ale nadpoloviční většinu ovládá **francouzská** skupina Sociétés Générale

Českomoravská stavební spořitelna – 55% vlastní ČSOB, což je ale stoprocentní dcera **belgické** KBC Bank

Hypoteční banka – stoprocentně vlastněná ČSOB – stejný problém jako v předchozím případě

AirBank – Home Credit sídlí v Nizozemsku, nicméně většina zisků končí v českých kapsách – Petr Kellner vlastní 98,92% akcií.

– Potenciální hrozba: možnost odlivu kapitálu z ČR

Banka

– Definice

- Právnícká osoba se sídlem v České republice, založená jako akciová společnost, která přijímá vklady od veřejnosti a poskytuje úvěry a která má k výkonu činnosti bankovní licenci.

– Co je hlavním cílem bank ???

- **Finanční zprostředkování** – pohyb kapitálu od přebytkových subjektů k deficitním

– Provádění platebního styku

Clearingový systém pro tuzemské mezibankovní platby - clearingové centrum je ČNB

málo obvyklý – v Evropě pouze v ČR (CERTIS) a Rakousku

systém účtů – banky si navzájem vedou účty a pohyb prostředků se realizuje přes ně –

v ČR se používá pro přeshraniční a mezinárodní platby

typický pro většinu zemí EU a to i pro „tuzemský“ platební styk

- **Emise bezhotovostních peněz – zajímavost: peněžní multiplikátor**

- **Finanční investování** – klientské obchody s CP, fin. deriváty nebo úschova a správa aktiv

- Další činnosti bank – investice do CP i na vlastní účet, poskytování záruk, dokumentární platební styk, finanční leasing, směnářská činnost, pronájem bezpečnostních schránek,...

Druhy bank (v ČR) – I.

- Univerzální banky
 - Které to jsou?
KB, ČSOB, ČS,...
- Specializované
 - Hypoteční banky
HB, ČSOB, ČS, Moneta Money Bank, KB, ING Bank, Unicredit Bank, Raiffeisenbank..
 - Spořitelny
 - v klasické podobě již ne moc rozšířené – transformace do univerzálních bank (příklad ??)
 - Speciální případ – stavební spořitelny (co to je stavební spoření ???)
 - Raiffeisen stavební spořitelna a.s.**
 - Modrá pyramida stavební spořitelna, a.s. (KB)**
 - Českomoravská stavební spořitelna, a.s. (ČSOB)**
 - Wüstenrot – stavební spořitelna a.s.**
 - Stavební spořitelna České spořitelny, a.s.**
- Investiční banky

Druhy bank (v ČR) - II

Existence některých specializovaných bank může souviset s politickými zájmy – jejich činnost je např. v zájmu státní hosp. politiky za účelem podpoření určitých segmentů hospodářství (export, bydlení, podnikatelská činnost obecně,...)

- Exportní banky
 - v ČR: **Česká exportní banka** – vznik 1995
 - Princip fungování:
Poskytování státní podpory vývozu ve formě poskytování vývozních úvěrů
 - Smysl vzniku ???
Zajištění konkurenceschopnosti českých exportérů
 - Produkty – vývozní odběratelské a dodavatelské úvěry, úvěry na investice
 - <http://www.ceb.cz/co-delame/uvery/odberatelsky-uver/>
- Záruční a rozvojové banky
 - V ČR: **Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.**
 - Smysl vzniku??
Napomáhat rozvoji malého a středního podnikání a infrastruktury a dalších sektorů ekonomiky vyžadujících veřejnou podporu, a to v souladu se záměry hospodářské politiky ČR
- Komunální banky – podnikají pouze na malém území
 - pro klienty v daném regionu, zejména orgány místní správy a drobné místní podnikatele

Právní úprava bankovníctví v ČR

- Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách – zde je zakotvena právní definice banky
- Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance – úprava postavení, činností a organizační struktury ČNB
- ČR je členem EU
 - Proto v ČR platí i právní normy EU – zejména nařízení EP a Rady EU
 - Ostatní právní normy (směrnice a doporučení) je ČR povinna zapracovat do svého právního řádu
- Pozn. Princip jednotné bankovní licence
 - „cizí“ banka z členských zemí EU má vůči ČNB pouze informační povinnost
 - banka mimo EU musí předložit ČNB žádost o udělení licence
- Jaká je minimální částka ZK banky???
 - v ČR min. 500 mil. Kč, v jiných zemích EU výrazně méně

Centrální banka (obecně)

- Banka, která se nějakým způsobem odlišuje od ostatních bank v dané zemi
 - Zpravidla má nějakou „extra“ funkci,
 - provádí opatření a činnosti, která žádná jiná banka v zemi provádět nesmí (nemůže)
 - Definiční znaky CB
 - Emisní monopol
 - Provádění měnové politiky
 - Regulace bankovního systému
- Důvody vzniku centrální banky?

ČNB

- Řídící orgán ČNB: bankovní rada
 - Členové bankovní rady:
 - guvernér (Jiří Rusnok),
 - dva víceguvernéři (Marek Mora a Tomáš Nidetzký)
 - a další čtyři členové (Vojtěch Benda, Oldřich Dědek, Tomáš Holub, Aleš Michl)
 - Všichni jmenováni prezidentem ČR na šestileté období
- Cíle ČNB
 - Primární cíl: **péče o cenovou stabilitu**
 - Sekundární cíl:
 - podporovat obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu (růst HDP, nízká nezaměstnanost,...)
 - V souladu se svým hlavním cílem ČNB:
 - Emituje hotovostní peníze (bankovky a mince)
 - Určuje a provádí měnovou politiku
 - Zajišťuje regulaci a dohled nad finančním trhem

Funkce centrální banky (ČNB) – I.

Makroekonomické funkce

– Měnová politika

- Expanzivní vs. restriktivní – implikace pro reálnou ekonomiku ??
- Nástroje: přímé vs. nepřímé (více později)

– Emise hotovostních peněz

- Emisní monopol – ČNB má výhradní právo na vydávání bankovek a mincí
- ČNB stanovuje nominální hodnotu, rozměry hmotnost, materiál a vzhled
- Dozoruje ochranu, bezpečnost ale i ničení vyřazených peněz
- Vývoj nových ochranných prvků

– Devizová politika

- ČNB spravuje devizové rezervy státu
 - Udržuje hodnoty devizových rezerv
 - Ovlivňuje úroveň a pohyb měnového kurzu domácí měny
- ČNB obchoduje se zlatem a dalšími devizovými prostředky
- Povoluje výkon směnářské činnosti

Funkce centrální banky (ČNB) – II.

Mikroekonomické funkce

- **Banka bank** – ČNB vystupuje vůči ostatním bankám jako jejich bankéř
 - Přijímá vklady od bank a poskytuje jim úvěry (více později v rámci nástrojů CB)
 - Vede bankám účty a provádí zúčtování mezi nimi (clearingové centrum)
 - Povinnost bank ukládat u CB PMR (regulace množství disponibilních vkladů) – více viz Mankiw: multiplikátor depozit
 - Úvěry od ČNB jsou formou bezhotovostních peněz – proč je KB poptávají ??
 - Úroková sazba je relativně nízká
 - Úvěr od ČNB je levnější než úvěr z mezibankovního trhu (sazba PRIBOR)
- **Banka státu (vlády)**
 - ČNB vede účty státního rozpočtu
 - Spravuje státní dluh (poskytuje a splácí úvěry státu, platí úroky, emituje pokladniční poukázky a dluhopisy)
 - Poskytuje úvěry státnímu rozpočtu (pozn. porovnat s monetizací dluhu)

Funkce centrální banky (ČNB) – III.

- **Regulace a dohled nad bankovním sektorem**
 - Dohled na činností bank a nad bezpečným fungováním bankovního systému
 - Uděluje bankám povolení k podnikání
 - Kontroluje dodržování předpisů, při dlouhodobém nedodržování může bankám pozastavit činnost či zrušit oprávnění
- **Reprezentace státu v měnové oblasti**
 - Reprezentace státu v otázkách měnové politiky (IMF, WB,...)
 - Informuje veřejnost o měnovém vývoji, o hlavních problémech a způsobech řešení

Nástroje CB (ČNB) v oblasti měnové politiky – I.

- Monetární politika + fiskální politika = stabilizační politika země
- Zajímavost
 - Často se setkáte s názorem, že (česká) monetární politika je chápána jako protiinflační
 - tzn., že je orientována na cíl v podobě stabilní cenové hladiny
 - Jestlipak víte, jaká je definice cenové stability dle ČNB ???
- Dělení nástrojů ČNB:
 - Přímé (administrativní) – silné regulační zásahy do fungování ekonomiky, tržně nekonformní a zřídka používané

Pravidla likvidity

Úvěrové stropy (kontingenty) – absolutní vs. relativní

Limity úrokových sazeb

Povinné vklady (cíl: získat kontrolu nad pohybem peněžních prostředků bank)

Nástroje CB (ČNB) v oblasti měnové politiky – II.

- Nepřímé nástroje – tržně konformní
 - PMR – každá banka musí držet určité procento z vkladů jako rezervu na účtech CB (v ČR 2%) s cílem ovlivnit peněžní multiplikátory
 - Povinné pro domácí i zahraniční banky a jejich pobočky
 - Diskontní nástroje
 - Diskontní sazba
 - 2T repo sazba
 - Lombardní sazba
 - Operace na volném trhu
 - Nákup a prodej vládních CP (klasicky dluhopisy) od soukromých subjektů
 - Devizové intervence
 - Dohody, výzvy, doporučení

A na závěr něco z praxe - RPSN

– Definice:

= roční procentní sazba nákladů. RPSN vyjadřuje úrokovou míru, pro kterou se rovná NPV získaných půjček NPV výdajů (splátek, poplatků, apod.), jedná se tedy o takové r , pro které platí následující rovnice:

$$\sum_{i=1}^m \frac{A_i}{(1+r)^{t_i}} = \sum_{j=1}^n \frac{B_j}{(1+r)^{s_j}}$$

- m je počet poskytnutých půjček,
- A_i je výše i -té poskytnuté půjčky,
- t_i je doba (v letech a zlomcích roku ode dne 1. půjčky), kdy byla i -tá půjčka poskytnuta,
- n je počet plateb,
- B_j je výše j -té platby (splátky, poplatku atd.),
- s_j doba (v letech a zlomcích roku ode dne 1. půjčky), kdy byl j -tý poplatek zaplacen.

RPSN 1. příklad

- Půjčka banky Slayer, a.s. – **nejprve neuvažujeme žádné poplatky**
 - 100 000 Kč na 3 roky
 - 36 splátek ve výši 3269 Kč měsíčně (splácí se na začátku měsíce)
 - V tomto případě je úroková sazba i RPSN totožná
- celkem zaplatíme $36 \cdot 3269 = 117\,684$, tedy o 17,684% více než jsme si půjčili
POZOR – 17 684 Kč sice jsou úrokové náklady, hodnota 17,684% však NENÍ úroková sazba ani RPSN
Úroková sazba by se v tomto případě musela vyjádřit ze vzorce pro důchod
To je však ručně velice obtížné – proto jsou k dispozici RPSN kalkulačky
<http://www.finarbitr.cz/cs/informace-pro-verejnost/kalkulator-rpsn/vypocet-rpsn.html>
Úroková sazba = RPSN =

RPSN 1. příklad - pokračování

- Půjčka banky Slayer, a.s. – **existence poplatků**
 - 100 000 Kč na 3 roky
 - Zpracování zdarma
 - Poplatek za poskytnutí úvěru ve výši 1000 Kč zaplacený ihned
 - Měsíční poplatek za správu úvěru 50 Kč
 - 36 splátek ve výši 3269 Kč měsíčně (splácí se na konci měsíce)
- celkem zaplatíme $36 \cdot 3269 + 36 \cdot 50 + 1000 = 120\,484$, tedy o 20,484% více než jsme si půjčili
 - Hodnota 20,484% není RPSN ze stejného důvodu jako předtím
 - Jelikož máme poplatky, jednoduchý vzorec pro důchod již nemůžeme použít (protože již nemáme jednu výši splátek, máme splátky + poplatky)
 - Vyjádření RPSN by bylo ještě komplikovanější než v předchozím případě
 - Úroková sazba = 11,46%
 - RPSN =

RPSN 2. příklad

- Půjčka od finančního zprostředkovatele (bez poplatků)
 - 150 000 na 4,5 roku
 - 54 splátek ve výši 6 000 měsíčně
 - RPSN =

- Půjčka od finančního zprostředkovatele
 - 150 000 na 4,5 roku
 - 54 splátek ve výši 6 000 měsíčně
 - Poplatek za poskytnutí úvěru ve výši 60 000 Kč
 - RPSN =

Příště Kapitola 6 – Osobní finance a investiční možnosti.